

lectio probabilius est. Ephod solemne era^t pontificie vestis genus, cum gemma Rationalis, Urim et Thummim; quorum ope pontifex responsa consulentes dabant. Pro Theraphim, Septuaginta hic intellexerat Urim et Thummim; et pro Ephod, sacerdotum. Putat etiam S. Hieronymus, Theraphim hic probabilius sum posse pro Cherubim, ceterisque tabernaculi ornamenti. Certant alii (1), statuas, quas hic fert Ilebrae, Theraphim significare idolatriam, falsa oracula. Diu carituri erant Hebrei sacrificio ephod, veræ religionis exercitio; simulacris et Theraphim, scilicet idolatria. Statuas et idola distinguere videtur ab oraculis et imaginibus, quas ethnici prodigiosas esse, et deorum domicilio sacras existimabant. Rapere ad se demonia, et omnes spiritum immundum, inquit Tertullianus diabolus, per consecrationis obligamentum. In simulacris præstò sunt atque habitant suis. At Gracor et Hieronymi explicatio magis placet, de vere religiosis instrumentis et exercitio. Quale vero supplicium Israelitis erat, idolis carere, cum ipsis iis

(1) Vatab., Drus., Munst., Rivet., Level., Menoch., Tir., Lyr., etc.

CAPUT IV.

4. Audite verbum Domini, filii Israel, quia judicium Domini cum habitatoribus terra: non est enim veritas, et non est misericordia, et non est scientia Dei in terra.

2. Maledictum, et mendacium, et homicidium, et furum, et adulterium inundaverunt: et sanguis sanguinem tetigit.

3. Proprius hoc lugebit terra et infirmabitur omnis qui habitat in ea, in bestiâ agri, et in volucre coli: sed et pisces maris congregabuntur.

4. Veritatem uniusquisque non judicit, et non arguit vir: populū enim tuus, sicut hi qui contradicunt sacerdoti.

5. Et corruis hodi, et corrue etiam propheta tecum: nocti tacere feci matrem tuam.

6. Contineat populus meus, eò quod non habuerit scientiam: quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi: et oblitus es legis Dei tui, obliviscar filiorum tuorum et ego.

7. Secundum multitudinem eorum, sic peccaverunt mihi: gloriam eorum in ignominiam commutabo.

8. Peccata populi mei comedent, et ad iniuriantem eorum sublevabunt animas eorum.

9. Et erit sicut populus, sic sacerdos: et visitabo super eum vias ejus, et cogitationes ejus reddam ei.

10. Et comedent, et non saturabunt: fornicati sunt, et non cessaverunt: quoniam Dominum dereliquerunt in non custodiendo.

11. Fornicatio, et vinum et ebrietas auferunt cor.

12. Populus meus in ligno suo interrogavit, et baculus ejus annuntiavit ei: spiritus enim fornicationis decepit eos, et fornicati sunt a Deo suo.

13. Super capita montium sacrificabant, et super olles accendeant thymiana, subi^t querunt, et

privados propheta minitetur? Nonne pars felicitatis illud ipsum habendum fuerat? Sacris tamen carete, atque à numinibus sui consuetudine removeri, genus quoddam erat anathematis ac divortii, gravissima denique omnium calamitas. Huc feruntur omnia Osee verba, nimurum ut malum hoc luculentissime sentient.

VERS. 5. — Post haec, revertentur è capitulo, ad Dominum convertentur, et sub Davidice familiæ imperio, in unum coalescent; gentis duce Zorobabele, nobilissima stirpis surculo. Hæc tame conuersio, hic redditus, ac familiæ Davidice famulatus imago sunt alterius è diuturniori caputitate regni, ac longè nobilioris conversionis, tunc futura, cum ad Jesum Christum, verum Davidis heredem Hebrei accesserint, Rom. 4, 26. Vide Hieron. hic. Reversa Israëlitæ tribus nunquam deinde familiæ Davidice penitus ottemperaverunt, cum Davidice gens pristina jura, regnumque avitum nunquam recuperarunt. Unicus verusque oraculi finis, Christus fuit. Breve et imperfектum Zorobabelis in Iudeos imperium alterius longè absolutissimi imago fuit.

CHAPITRE IV.

4. Ecoutez la parole du Seigneur, enfants d'Israël: car le Seigneur va entrer en jugement avec les habitants de la terre; parce qu'il n'y a point de vérité, qu'il n'y a point de miséricorde, qu'il n'y a point de connaissance de Dieu sur la terre.

2. Les outrages, le mensonge, l'homicide, le larcin et l'adultére, s'y sont répandus comme un déuge; et l'on y a commis meurtres sur meurtres.

3. C'est pourquoi la terre sera désolée; et tous ceux qui y habitent tomberont dans la langueur, jusqu'aux bœufs de la campagne et aux oiseaux du ciel; et les poissons mêmes de la mer seront enveloppés dans cette ruine.

4. Toutefois que personne ne reprendra, et que lui ne soit blâmé; car votre peuple est comme ceux qui se réservent contre les prêtres.

5. C'est pourquoi vous périrez aujourd'hui, et vos propriétés periront avec vous: au milieu de la nuit il réduira votre mère au silence.

6. Mon peuple s'est trouvé sans parole, parce qu'il a été destitué de science. Comme vous avez rejeté la science, je vous rejeterai des fonctions de mon sacerdoce; et comme vous avez oublié la loi de votre Dieu, l'oublierai aussi vos enfants.

7. Ils ont multiplié leurs péchés, à proportion qu'ils se sont multipliés eux-mêmes; je changerai leur gloire en ignominie.

8. Ils se nourrissent des victimes offertes pour les péchés de mon peuple, et se sustentent de leurs hosties expiatoires.

9. Aussi le prêtre sera comme le peuple; je me vengerai sur lui du dérèglement de ses œuvres; et je lui rendrai ce que ses pensées ont inspiré.

10. Ils mangeront, et ils ne seront point rassasiés; ils sont tombés dans la fornication, et ils ne se sont point mis en peine de s'en retirer; parce qu'ils ont abandonné le Seigneur et répudié sa loi.

11. La fornication, le vin et l'enivrement leur ont fait perdre le sens.

12. Mon peuple a consulté un morceau de bois, et des verges de bois lui ont prédit l'avvenir; car l'esprit de fornication les a trompés; et ils se sont prostitués en quittant leur Dieu.

13. Ils sacrifieront sur le sommet des montagnes; et ils brûleront de l'encens sur les collines, sous les chênes, sous les peupliers, sous les terebinthes, lorsqu' l'ombre leur en était agréable; c'est pourquoi

populum, et terebinthum, quia bona erat umbra ejus: id est fornicabantur filiae vestre, et sponsæ vestre adultere erunt.

14. Non visitabo super filias vestras cum fuerint fornicatas, et super sponsas vestras cum adulteraverint: quoniam ipsi cum meretricibus conversabantur, et cum effeminiis sacrificabant: et populus non intelligens vapulabit.

15. Si fornicariis tu, Israel, non delinquat saltem Iuda: et nolite ingredi in Galgalà, et ne ascendetis in Bethaven: neque juraveritis: Vivit Domini.

16. Quoniam sicut vacca lascivias declinavit Israel: nunc pascet eos Dominus, quasi agnum in latitudine.

17. Particeps idolorum Ephraim: dimittit eum.

18. Separatum est convivium eorum: fornicationes fornicati sunt: dilexerunt afferre ignominiam protectores eorum.

19. Ligavit eum spiritus in aliis suis, et confundenter à sacrificiis suis.

COMMENTARIUM.

VERS. 1. — JUDICIUM DOMINI (Domini) cum habitatoribus terra. Israëlis decem tribuum dicunt (1). Hos præsumit alloquitur toto hoc capite, Ilebrae: *Lies, disceptatio, Dominus est cum habitatoriis terra.*

NON EST VERITAS, ET NON EST MISERICORDIA, ET NON EST SCIENTIA DEI. Nulla est in communione constitutio sinceritas aut fides; nulla in verbis veritas: perit erga pauperes misericordia, et erga eos, quos natura et religio proximos facit, nullo penitus amore, elemosia, pietate afficiuntur: avari sunt, impidi, inhumani, inexorabiles, duri: nullus humanitatis leges verentur. Postremum hoc scelus inter catena perseguunt propheta; caderique iterum probarat vers. 6, 11, 14. Ceteri prophetæ passim populi ignorantium arguunt, canique ceu gravissiman regni pestem omniumque Israëlis calamitatem fontem accusant. Populus meus me non cognoverunt, ait Dominus, Jerom. 9, 5, 8, lingua eorum dolorem locuta est. Et Isaï, 5, 3: *Captivus ducus est populus meus, quia non habuit scientiam.* Quam vero? salutis nimurum et rerum religionis, quarum notitia necessaria aeternitati est, quam Deus a populo, ac presertim a ministris postulat. Hos certè miseris, si vel hanc ignorent, vel ceteros docere negligant! Va populo, si ignorantiam amet, aut Pastorum instituta respues seu spernat!

VI. Dicunt enim percutere in manu, pro percuteare manum: occidere in anima, id est, occidere animam. *Sanguis* in Scripturā significat 1º homicidium, per metonymiam, quā objectum ponitur pro actu; putā sanguis, pro effusione sanguinis, indequè extenditur per catachesin ad quavis vim, fraudem et injuriam proximi illatum: haec enim viam sternit ad homicidium, eupsus est, quasi inchoatio: unde prohibetur quinto Decalogi precepto, *Non occides.* 2º Significat omnem contaminationem, pollutionem et immunidem: sanguis enim effusus omnia contaminat, polluit, cruentat et fodat. 3º Per synecdochem significat quolibet scelus: quia enim maximum scelus in proximum est homicidium, hinc ab utroque famosi, sumit denominatio, ut quodlibet aliud faciat à pari vel simili vocetur sanguis. Hisce omnibus motu hic accipitur.

Primo, ergo Vatabl. exponit, *sanguis sanguinem tetiat;* id est, *cades* cades fuit continua, vel cades. 14. Et je ne punirai point vos filles de leur prostitution, ni vos femmes de leurs adultères; parce que vous vivez vous-mêmes avec des prostituées, et que vous sacrificez avec des effemines: c'est ainsi que ce peuple, qui est sans intelligence, sera châtié.

15. Si vous vous abandonnez à la fornication, ô que Juda au moins ne tombe pas dans le piège. N'allez point à Galgalà; ne montez point Béthaven; et ne dites point : Vive le Seigneur!

16. Car Israël s'est détourné du Seigneur, comme une génisse indocile; le Seigneur aussi le fera paître avec un agneau dans une large campagne.

17. Ephraim a pris ses idoles pour son partage abandonné-le.

18. Ses festins sont séparés des vôtres: il s'est plongé dans la fornication: ceux qui doivent le protéger ont pris plaisir à le couvrir d'ignominie.

19. Un tourbillon l'a emporté comme lié sur ses ailes, et ses sacrifices le courviroit de confusion.

COMMENTARIUM.

conscription Osée filii Elæ cedidit (1). Vide 4, Reg. 15, 10, 14, 25, 26, 30.

(1) MALEDTUM ET MENDACIUM. Chald. verit: Perierant incolæ hujus terre, mentientur, etc., committunt adulteria, perfringunt (scilicet sepiem mandatam Dei) et sanguis sanguinem tangit, cades cadem excipit. Sic et Vatabl. Alii verit: et expli: Maledicti, calumni, scismatici et execracionis insectantes proximos. Ita Theod., Haymo, Lyran. et Hugo. Utrumque significat Hebr. *ah*, sed magis prius: ostendit enim non esse veritatem in terra ex contrario, quia scilicet in eâ regnat *ah*, id est, *Excurvant exercitorum*, ut verum Septuag., q. d. Execrantur, dicuntque: Dispergam, terra nulli dehiscat, si hoc non sit verum, vel hoc non fecero, et mentiuntur fidemque fallunt; ideoque sunt perjurii.

INDUANDAVERUNT. Chald. et Vatabl. *eriperunt instar diuinorum*, quod omnes aggredi et sepes sui vi diffingunt et dispungunt, campos implet et opplet aquis. Hoc enim est Hebr. *paras*; par: enim modo Israëlitæ suis sceleribus plurimis et maximis diffingunt omnia iuria jussaque Dei, atque omnia replicant furtis, fraudibus, adulteris, cedibus, etc.

Et SANGUIS SANGUINEM TETIGIT. Septuag., *sanguines in sanguinibus miscent*. Sic enim legit Codex Vatican. Hebr., ad verbum est, *sanguines in sanguines tetigunt*. In sanguines, id est, *sanguines*: verba enim contacti apud Hebreos construuntur cum *beth*, id est, *in*. Dicunt enim percutere in manu, pro percuteare manum: occidere in anima, id est, occidere animam. *Sanguis* in Scripturā significat 1º homicidium, per metonymiam, quā objectum ponitur pro actu; putā sanguis, pro effusione sanguinis, indequè extenditur per catachesin ad quavis vim, fraudem et injuriam proximi illatum: haec enim viam sternit ad homicidium, eupsus est, quasi inchoatio: unde prohibetur quinto Decalogi precepto, *Non occides.* 2º Significat omnem contaminationem, pollutionem et immunidem: sanguis enim effusus omnia contaminat, polluit, cruentat et fodat. 3º Per synecdochem significat quolibet scelus: quia enim maximum scelus in proximum est homicidium, hinc ab utroque famosi, sumit denominatio, ut quodlibet aliud faciat à pari vel simili vocetur sanguis. Hisce omnibus motu hic accipitur.

Vers. 2. — SANGUIS SANGUINEM TETIGIT. Homicidia homicidiis cumulata sunt. Nondum venus homicidium expiaverunt, cùm nova perpetratrice. Septuaginta: *Sanguinem in sanguine miscent*. Post Jerobamini II necem, in Israëli regno nihil nisi cades ubique fuit. Zachariam post semestrum regnum interfecit Sellum; hunc elapsu mense Manahem: Phæciam Manahem filium suscitavit: Phæcia filius Romelia: hic denique 15. Ils sacrifiaient sur le sommet des montagnes; et ils brûlaient de l'encens sur les collines, sous les chênes, sous les peupliers, sous les terebinthes, lorsqu' l'ombre leur en était agréable; c'est pourquoi

(1) Hieron., Theodoret., Chald., Hugo, Rupert., Dionys., Vat., Castr., Sanct., alli plique.

VERS. 5. — INFORMARIUT OMNIS... IN BESTIA AGRI,
ET IN VOLUCRE COELI : SED ET PSCRS MARIS CONGEG-
ENTUR. Nodum homines hostis rapiet, verum etiam
cieles bestias avesque aquae vero ad ipsorum et lacum
oras projiciant. Vel: Peste vos feriam, quia tum
homines, tum bestie cieles feraque auferantur;
occupatis etiam ea tabe aquas, que pisces interficiunt.
Iudee statum post populi exilium, describens Jere-
mias 9, 10, ait: Super montes assumam flumen ac
lamentum, et super speciem deserti planctum, quoniam
incepsa sunt; et quid non sit vir perturbans : et ad
peccatum vobis possidet : a rore cali usque ad
peccata transmigraverat et recesserunt. Et 12, 4, de
regione regis aquarum penuria et sterilitate vastata,

cadem teigit ; q. d.: Sunt continuae caedes in Sa-
maria, mutus vulneribus sese passum interclusi. Sic
Latini priscis alternis dare sanguinem dicebantur,
qui se invicem valdebat. Ut Seneca in Thyestis :

Quae ex aqua exigitur
Altiorum dare sanguinem
Et ac trim secdere agreditur.

Unde Syrus verit, sanguinem misericorditer; Arabicus, sanguinem super sonorim effuderunt. In
Hebreo major est emphasis. Iahes enim in plurali
sanguines teligerat sanguines, q. d.: Tanta est effusio
sanguinis, ut non guttula istud, sed instar rivul et
torrentis decenat, atque ad sanguinem alibi effusum
confundat, elutatique quasi lacum sanguinum et campus
sanguinantes. Unde vir sanguinem vocat hominem
et patrem, ut David vocatur a Semel, 2 Reg. 16, 7.

Secondo Rupert, sanguinem accipit pro commix-
tione seminis et sanguinis (semen enim est sanguis
epithet, et plene percepitur) consanguineorum
q. d.: Consanguinei invicem sanguinem, ut est,
semen commixtum, invicem incertum et pollutum.

Tertio, plenissimum, Chal. S. Cyril, S. Hieron. :

Haymo et Hugo sanguines accipiunt pro peccatis, q.
d.: Adindeo peccata peculiares sceleris sceleribus acci-
minant. Audi S. Gregor, hom. 11. in Ezech. : San-
guis sanguinis Lingit, quem tunc peccato fecerat ad-
ditionem. Dei enim audimus iniquitatibus an-
cima erigentem Paulus Apocrys. ait: Ut impletum
peccata sua semper. Joanni quando per angelum di-
citur: Non nesci, nesci adiuve, et qui in sordibus
est, sordeget adiuve; q. d.: Domus, vi, tor, tem-
pla, muri, agri peccata mundani et excludant.

Quares ear sanguis sit symbolum peccati? — Resp.
1^a Quia effusio sanguinis, pars homicidium, ipter
homines censetur gravissimum esse peccatum.

2^a Quia sanguis est sodes et instrumentum concepi-
scientiae, que est causa peccati. Sanguis enim sub-
ministrat interiorum tam insatiati, quam ira et super-
bitus, eaque accendit et inflammat; unde sanguis est
symbolum carnali sensi et cupiditatis.

3^a Quia sanguis Iudee ex lege erat immundus et abominabilis, nec hoc licet vesti, inquit Iacobus et detesta-
tionem homicidii, Levit. 17, 10. Rursum, sanguis
membrorum et naturae, et ex lege immundissimus erat, Levit. 15, 19, et seq. Tale est et peccatum quod est membrorum, et terruum virus anima-

4^a Quia peccatum occidit animam, ejusque quasi
sanguinem et vitam effundit.

Alegor. et ex eo Leo Castris (qui
hunc sensum affert quasi litteralem): Judge sanguini
proprietatum miscuerunt sanguinem Christi, Apo-
stolorum et martyrum, dum eos aqua ac proprie-
ties occiderunt, ut Christus eis obicit, Matth. 23, 35. Rursum idem, ait Castris, Christianum inter duos
latrones crucifixerunt, ut crederetur esse Iacob. Sic
ergo sanguinem Christi sanguinem latronum misce-
runt. (Corin. a Lap.)

inquit: Usquequā lagebit terra, et herba omnis regios
succubat? Coemptum est animal et volucris. Sopho-
nias 1, 2, 5, ministrat faturum, ut Deus omni que
in regione sunt, homines et pecora, aves et pisces,
interficiat. Pisces feracissimi sunt Jordanes et lacus
Generat, testibus S. Hieronymo in Isa. 48 et Itinerariis.
Quamobrem ut omnes totius regionis bestiae
et pisces necarentur, insolita opus era aquarum
penuria, que agros, fontes et flumina aerafecerat.

VERS. 4. — VERITAMEN EXCUSUSQUE NON JUDICET.
Festuca quis tibi item intendant. Ad verbum Veritam-
tamen nemo contendat, nec reprehendat quisquam.
Nequidquam criminum tuorum argueris: discipline
capax non es. Defenda es, ut aegor deplorata vale-
tum. Simili es, ita qui contradicunt sacerdoti, nec
tu corrigi possum. Eos qui sacerdotium auctoritatem
repongavarent et contradixerint, lex Dcent. 17, 10,
mortem damnet: Facie quodcumque dixerint qui pre-
sunt loco quem elegerit Dominus, et docerent ut juxta
legem eius; sequeris sententiam eorum, nec deci-
nalis ad dexteram, neque ad sinistram. Qui autem
superberit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui ei
tempore ministrat Domino Deo tuo, et decreto iudicis,
morietur homo ille, et aegor malatus de Israel.

Septuag. : Ita ne quis judicet, neque arguat quisquam;
penitus mens est eum sacerdos, cui contradicunt, au-
toritate carent, sacerdotio exiuit, inquit Theodo-
retus. Peribit ille, nulla praeterite dignitas ratione
habita.

VERS. 5. — CORBES HOMINIS. Veluti is, qui in Do-
mini sacerdotem conspiravit, ita statim sine mora
peribit.

ETIAM PROPHETA FALSI. Textus aequo intelligi
potest vel de falso propheta, qui prophetaret no-
mum donator, quod eo apud vulgus gaudent; vel de veris Israëlitarum prophetae ad-
ditione; in aliis: Dei enim audimus iniquitatibus an-
cima erigentem Paulus Apocrys. ait: Ut impletum
peccata sua semper. Joanni quando per angelum di-
citur: Non nesci, nesci adiuve, et qui in sordibus
est, sordeget adiuve; q. d.: Domus, vi, tor, tem-
pla, muri, agri peccata mundani et excludant.

NOCTE TACERE FECI MATER TUAM. Nox et silentium
seruatum significant, et arsumus, atque parcer-
tur erat Israel. Hebr. : Nocti assimilata matrem
tuam. Ita et Septuag. Chaldeus: Probra cooperi pa-
pulum tuum. Ha etiam verito tensus versiculos potest:
Peribit aliquando, et peribit propheta tecum quādam
nocte; tacere faciam matrem tuam; panitis debeo,
ut silentio obrutus ac nemo in posterum illius
meminerit.

VERS. 6. — CONTICUIT POPULUS MEUS, EO QUOD NON
HABERET SCIENTIAM. Eversus est, ac vastatus, chui-
er, qui sui officii suęque utilitatis erant, nōne reu-
saverit. Septuag. : Assimilatus est populus mens relati
non habens scientiam; populo, qui sapientia et cogni-
tione carens, ea que recta erant sequi noluit, subsp
ipsius culpi perit.

QUIA TU SCIENTIA REPULISTI, REPELLAM TU, NE
SACERDOTIO FUNDARIS MIHI. Legis mea scientiam,
tunquaque officiorum cognitionem sprevisi: quan-
obrem et te ego repellam, neque meum in te sac-
erdotum existere patiar. Israëlitas decem tribu-

alloquitur (1), qui, relicto Domino, novam arbitrio
religionem, et sacerdotium Deo minime probatum
invexerant. Jeroboam, filius Nabath, auctor seditionis
decem tribuum, fecit sacerdotes de extremitate populi
qui non erant de filiis Levi, inquit Scriptura, 3 Reg.
12, 31, 32, eosque cultum aureorum vitulorum, quos
conflaverat, excelsorumque locorum, quae exercent
dedicavit. Teste Ezechiele 44, 10, nonnulli fuere aero-
rouci sacerdotes, qui Jeroboam occidentes, excel-
sorum sacerdotio sese addivxerunt. Hos præseru-
alloquitur Osse, ministrum futurum, ut, cum ipsi
Dominus et legis studium deseruerit, ipsa Deus
solita captivitate, reductaque in prisum fortunante
a Templo Hierosolymitani sacerdotio perpetuo
extorsus efficiat. Id porrò omnino expletum est, so-
luta Babylonica captivitate.

Cujuslibet attata homines, tum in veteri, tum in

nova lege, proprium sacerdotium officium sciendi
habuerunt. Iudeus Deus, et periti instructos esse sacer-
dotes, ut inter varia elephantiasis et sanguinis genera
sententiam ferre noverint, Dcent. 17, 8. Majoris
momenti negotia ad sacerdotios remitti valit, ut si
sententia ferantur, coruque pronuntiatis obtemperantur:
indicta mortis ponat illi, qui parere arroganter ac
superbi renuntiat, Dcent. 17, 12. Labia sacerdotis ex-
student scientiam, inquit, Malachias 2, 7, et legum
requirent ex ore eius. Conciliorum sanctiones nihil
antiquis sacerdotibus atque episopis esse volunt, quia
Scripturam scientiam, et veritatem salutis
scriptum cognoscunt. Porro utramque ministeris
Ecclesiæ adeo necessarium esse Patres censuerunt, ut
neminem sacrī initiari, nisi scire doctos, voluerint (2); ac nemo seruē sit, qui de sacerdotibus
agens, primum omnium scientia illis opus esse non
nuncat.

VERS. 7. — SECUNDUM MULTITUDINEM BOREM, ET
ET SUPER COLLES ACCENDERANT THYRAMA. Tota Iudeo-
rum historia satis docet, quo studio sacrificia in ex-
celsis iusque Judæus prosequerentur. Sunt qui ce-
ntant spectari hic a propheta vetus divinationis
genus ex thuris fumo: ex vario enim fumi motu
varias res omnianbunt, vide Philostrat., lib. 1 de
vitâ Apollon., cap. 20; Diad. Cassium, Hist. Rom.,
lib. 4. Status :

Thura ne supra voltante altaria fumo.

SUDUT QUERCUM, ET POPULUM, ET TEREBINTHUM.
Septuag. : Subter quercum, et populum, et arborem
umbrosam. Quid propriè significat Hebrei hujus
loci voices, dissident interpres. Alii enim vertunt:
sub ulmo, sub platano, et sub tilia; aliis sub pinu,
sub alijs populo, et sub queru. Neque comprehendit
est, neque unquam fortasse erit, quid verè significat
nomina arborum gemmarumque, de quibus Scri-
ptura.

VERS. 14. — NON VISITABO SUPER FILIAS VESTRAS
CUMFERUNT FORNICATA. Grandis offesa est, postquam
peccaverint, iram Dei non mereri, ait S. Hieronymus.
Permittit Deus, ut hi, qui data sibi fidei desunt,
familiarum dedecori, et uxorum adulterii obnoxii
sint, ut ex proprio dolore intelligent dolorem Dei, qui

in tantum tratus est, ut nequam percutiat delinqüentes.

CUM EFEMINATIS SACRIFICABANT, cum adolescentulis, qui flagitiosissimi libidini in profanorum numerum cultum exponebantur. De his ita S. Hieronymus hic: *Hi sunt, quos hodiē Romae, matri non deorum sed demoniorum servientes, Gallos vocant, oī quōd de hāc gente Romani truncatos libidine, in honorem Arys (quem emundum dea meretrice fecerat) sacerdotes illius manipularunt.* Hoc libidinis genus commune tum apud Hebreos fuit; atque infamem hunc morem ab Asā rege Iuda proscriptum fuisse, Scriptura testatur: *Absolutū effeminatos de terra; prohibitamus Maacham ipsius matrem, ne Priapi sacerdotio fungetur.* Idem nefandi numinis simulacrum et specum illi sacram eruerit, 5 Reg. 15, et seq., et 14, 24; 22, 47; et 4 Reg. 25, 7. Isaías, c. 5, 4, ministrat Judeis futurum ut pueri principes ipsi sint, et reges effeminati.

Hebreus genere femino legit: *Cum feminis consecratis: Septuaginta, initiaatis mysteriis; viris seu feminis, quae peculiari consecratione falsi numinis ministeriis et sodalito addicebantur.* Symmachus: *Cum scortis; Aquila, cum permutatis, iis nimis qui naturam mutavere, sive flagitiis libidini, sive abscissione membrorum, quibus illorum natura distinguebatur.* Theodotus: *Cum segregatis.* Nobis quidem videtur, vocibus Hebreicis eas propriè feminas significari, que in deorum honorum publicis libidini serviebant. Nihil frequenter apud veteres, quam turpissima haec consecratio; et nostrā adhuc ētate in superiori Ἀιγύπτῳ ali tradidunt feminae, adveniarum libidini consecrate. Vide *Voyages de Paul Lucas.*

POPULUS NON INTELLIGENS VAPULARIT. Hebreus: *Et populus non intellexit; corruerat, impinguet, vestigio fallitur;* Septuaginta: *Populus non intelligens, connescet, v. 15, cum meretrici. Chaldaeus: Populus qui non intellexit legem, nonne collidetur, conteretur, conminetur?*

VERS. 15.—*SI FORNICARIIS TU, ISRAEL, NON DELINQUAS SALTEM JUDA,* flagitia et impietatem decem tribuum non imitetur. Si hęc Dan et Bethel frequentant ut vitios aurores, Galgal verò ut alios deos colant, iis ne accedat Juda. Bethaven eodem est. Bethel ubi conflatis se à vitulos aurores Jeroboam collocauerat. Is porrò locu quolibet tempore in honore apud Israelitas fuit, ob monumentum à Jacob ibi reliatum, post celebrem scae visionem, in Mesopotamiam proficentibus exhibitam, Genes. 28, 42, 18. Galgal in finibus tribus Ephraimi jacebat; atque hic etiam locus nunquam non religious Hebreis fuit, quōd ibi arca dixi fuerit, et Iudeorum majores, Jordane trajecto, ibi substerint. Monumentum à Josue eo in loco relictum est, superstes adhuc aetate Eusebii, qui summum Palæstinorum obsequium erga Galgal fuisse tradit. Numimum etiam simulacra ibi stetisse, docent Osee, 9, 15; 12, 11; et Amos 4, 4; 5, 5; qui et Israhel gravissimis minis terrent, quod

eo in loco deorum superstitionem sequeretur. Vestissima erat ejus loci superstitione, cum vel ipsa aetate Aodí sculpta simularia in Galgal cernerentur, et fortasse oracula clara, cum Aod in Galgal profectus, tum Jerichuntum ad Elegionem rediens, nescio quid magni momenti ad regem se habere, Del nomine nuntiandum, simulaverit. Judic. 5, 19: *Reversus est de Galgali, ubi erant idola.*

Sus decem tribubus superstitiones objicit hic Osee. Si sciens volensque Israhel in extium et superstitione ruit, illum saltem Juda ne imitetur. Si illi in Bethel et Galgal proficisciuit, deos adoratus, abstineat Juda. Esto, Israel solus aberet: cum illius impietatem Juda sequatur? Hic quidem explicatio verissima omnium, et apertissima videtur. Septuaginta: *Tu, Israel, ne ignoraris; et Juda, ne proficiscimini in Galgala, ne ascendite in domum Oni; Aquila et Symmachus, in domum iustitiae, On seu Aven est innatas sine iniiquitate, Bethaven, domus iniuitatis vel innimitatis; que appellatio è simulacris ibi dedicatis orta est.* Verebantur quippe eum locum Bethel, scilicet *Dei domum* appellare.

NEQUE JURAVERTIS: *VIVIT DOMINUS, Vivat Jehovah;* me enim neque veneramini, neque Deum reveremus, Hieron., Cyrill. Sive: *Caveatis ne nomen meum violetis, appellatis eā voce falsis diis (1), eorumque nomine jurantes, quasi me testem invocatis.*

VERS. 16.—SICUT VACCA LASCIVIENS, sive jugi impatiens, fugiens repugnans. Septuaginta: *Ut vacca astro agitata: Virgilius, Georg. 5:*

*Asper, acerba sonans, quo tota exterrita sylevis
Difigunt armenta; furiū mngibis aether.*

Ita Israel, furore quadam actus, praeceps in flagitia ruit; fugiū, jugum excusisti: abiit pro libito pector. Cum apertū regione frui velet, ac libidini imputem sequi, in eam denique regiōnem deferetur, ubi sati amplius deambulatiōnē spatium patet. Illum Assyri captiū trahent; ibique est centaur vasto in agro lascivit, Hieron., Albert., Hugo, Dionys., etc. Ironici: *Libertatem cupis; seu à reliquo gregi fugisti, indomitus instar vaccae, pastorem deserentis: te ego dimittam; latissimum tibi agrum dabo, ubi lascivias; in amplissimum regionem te abigam.* Prosternit haec explicatio apertissima omnium videtur.

VERS. 17.—DIMITTIT EUM. Cū Ephraim, qui pro decem tribibus hic usurpatum, numinibus constanter accesserit, minimè reversurus, illum deseriptus est, eeu deplorato valetudinis agrotum. Hebreus: *Conjunctus est execrationibus Ephraim: missus fac illum.* Ephraim non ultraeius arguas. Propheta: *Indolis gens est, impatiensque disciplina.* Vel: *Dimitit illum, Juda, eam ille imiteris.* Alien: *Conjunctus est idolis: requievit.* Sibi ipse placuit; in iis quemque pacemque nactus est; eam religionem quasi certa lege sibi constituit, eamque profiteri misit.

(1) *I Theodoret., Albert., Hugo, Dionys., Lyr., Sancti, Vatab., Mercer., Grot., Drus., Ribet., Cast.,*

nimè veretur. Sepuaginta: *Particeps idolorum Ephraim: posuit sibi offendicula; haec enim idola ipsi offendicula sunt.*

VERS. 18.—SEPARATUM EST CONVIVIUM EORUM. Suu in fanis locisque sublimibus convivia celebranti alia prorsus ab iis, que in Hierosolymitanō Domini templo agitantur. Iudaice religiosi pars habeantur convivia, eaque Deus nonnisi coram arcā, suisque in atris haberi jubebat (1). Convivia hujusmodi, sed flagitis mixta, ethnici imitabantur. Hebreum reddit interpretari multi: *Putidum est, sive evanidum, vinum eorum; vinum fugientis; vel, corruption est convivium eorum veluti obsoleta caro, cuius odor et sapor corrupti sunt, vel saltem dissipati. Vinum et carnes conviviorum que ipsi in honorem numinum agitant, sapore carent et odore, quippe excedant numinibus sacra. Chaldaeus: Principes querent convivium. Septuaginta: Provocavit Chananeus;*

(1) *Deut. 42, 12: Epulabimini coram Domino, etc. Vide 14, 26, 16, 11, 14; 27, 7.*

CAPUT V.

1. Audite hoc, sacerdotes: et attendite, domus Israel: et domus regis, auscultate: quia vobis judicium est, quoniam laquei faci estis speculationi, et rete expansum super Thabor.

2. Et victimas declinastis in profundum: et ego eructor omnium eorum.

3. Ego scio Ephraim, et Israel non est absconditus in te: quia nunc fornicatus est Ephraim, contaminatus est Israel.

4. Non dabunt cogitationes suas ut revertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum, et Dominum non cognoverunt.

5. Et respondebit arroganta Israel in facie ejus: et Israel et Ephraim ruent in iniuitate sua: ruet etiam Judas cum eis.

6. In gregibus suis, et in armentis suis vadent ad querendum Dominum, et non invenient: ablatus est ab eis.

7. In Dominum prævaricati sunt, quia filios alienos genuerunt: nunc devorabit eos mensis cum partibus suis.

8. Clangite buccina in Gabaa, tuba in Ramā: ululate in Bethaven: post tergum tuum, Benjamin.

9. Ephraim in desolatione erit in die correctionis: in tribibus Israel ostendit fidem.

10. Facti sunt principes Juda quasi assumentes terminum super eos effundam quasi aquam iram meam.

11. Calumnam patens est Ephraim, fractus iudicio: quoniam cepit abire post sordes.

12. Et ego quasi linea Ephraim: et quasi putredo domi Juda.

13. Et vidit Ephraim angorem suum, et Iuda vinculum suum: et abiit Ephraim ad Assur, et misit ad regem ultorem; et ipse non poterit sanare vos, nec solvere poterit a vobis vinculum.

14. Quoniam ego quasi lexua Ephraim, et quasi

neguit superavit; gravior illis Bagithi commisit. Alter ac nos legiē violentur in Hebreo Septuaginta interpres et Chaldaeus.

DILEXERUNT APPERRE IGNOMINIAM PROTECTORES EIUS. Hebreus: *Amaverunt, date: oī dedecus? proceres eorum; ad verbum, Clypei eorum. Pro, amaverunt munera, inquit propheta, amaverunt date, Clypei appellatio interdum præcepibus, magnatibus, ipsique Deo tribuitur, Psal. 46, 9. Septuaginta: Dilexerunt ignominiam ex frenitu ipsorum. Malo simplier vertere: Dilexerunt ignominiam principes eorum; libidinem scetati sunt. Haec explicatio conjungitur optimè cum precedentibus: Fornicatione portentici sunt. Vel: Amaverunt munera, id quod probrum est.*

VERS. 19.—LIGAVIT EUM SPIRITUS (ventus) IN ALIS suis. Ephraim tam citò auferret, velut ventorum alis; in capitevitate certa palea vento rata abducet. Septuaginta: *Turbo venti tu es in alijs ejus.*

CHAPITRE V.

4. Prêtres, écoutez ceci; maison d'Israhel, soyez attentive; maison du roi, prétez l'oreille; car Dieu vous étes devenus, à ceux sur qui vous étiez obligés de veiller, ce que sont les pièges aux oiseaux, et les filets que l'on tend sur le Thabor.

5. Vous avez détourné les hosties, pour les jeter dans l'abîme; et je n'ai point cessé de vous instruire.

3. Je connais Ephraim, et Israhel n'a pu échapper à ma yes; maintenant Ephraim est devenu infidèle, et Israhel s'est souillé.

4. Ils n'appliqueront point leurs pensées à revenir à leur Dieu, parce qu'ils sont possédés de l'esprit de fornication, et qu'ils ne connaissent point le Seigneur.

5. L'imprudence d'Israhel l'accusera à sa face. Israhel et Ephraim périront par leur iniquité; et Juda périra avec eux.

6. Ils rechercheront le Seigneur par le sacrifice de leurs bœufs et de leurs bœufs, et ils ne le trouveront point; il s'est retiré d'eux.

7. Ils ont violé la loi du Seigneur, parce qu'ils ont engendré des enfants étrangers; et maintenant un mois les dévorera, eux et tout ce qu'ils possèdent.

8. Sonnez du cor à Gabaa, faites retentir la trompette à Rama; poussez des cris et des hurlements à Béthaven; et dans ces lieux qui sont derrière vous, à Benjamin.

9. Ephraim sera désolé au jour de son châtiment. J'ai fait voir dans les tribus d'Israhel la fidélité de mes paroles.

10. Les princes de Juda ont agi comme des gens qui renversent les hornes des possessions; je répandrai sur eux ma colère comme un torrent.

11. Ephraim sera opprimé et accablé par le jugement, parce que le premier il s'est laissé aller à l'abomination.

12. C'est pourquoi je suis devenu à Ephraim comme un ver rougeur, et à la maison de Juda comme la pourriture qui consume les chairs.

13. Ephraim a senti son mal, et Juda le poids de ses chaines. Alors Ephraim a eu recours à Assur, et Juda a cherché un roi pour le défendre, mais ils ne pourront rien pour votre guérison, ni pour rompre vos liens.

14. Car je serai comme une lionne à Ephraim, et comme un jeune lion à la maison de Juda; j'irai moi-

catulus leonis domus Iuda : ego, ego capiam et vadam : tollam, et non es qui eras.

13. Vadens revertar ad locum meum , donec deficiatis, et queratis faciem meam .

COMMENTARIUM.

VERS. 4. — *Quia vobis JUDICIUM EST.* Vestrum est causam pro vobis dicere : huc nimirum vobis objiciumur. Vel : Audite, sacerdotes : vestri munera est aquum jus redire : judicia vestra in examen revocemus.

LAQUEUS FACTI ESTIS SPECULATIONI, ET RITE EXPANSUM SUPER THABOR. Mons Thabor venationis feraeissimus fuisse dicitur, avesque et ferae ibi retibus capiebantur. Ante igneorum tormentorum usum, vulgaria magis erant retra, quam nostra atate. Recentiorum plerique (1) reddunt Hebreum : *Fuisist laqueus super Maspha, et rite expansum super Thabor.* Maspha Galad trans Jordaneum erat, in montibus Galad ; Thabor sicut annam , in Galilaea, grotte campum magnum ; eterne vero mons venas clarissimum. Aureorum vitulorum et Israelis sacerdotis populos eius et trans Jordaneum positos in flagitia et superstitione traxerant, eum venatores feras avesque montium Masphae et Thaboris in retia. Utrumque monte dedicatis ibi simulacris profanatum fuisse censio. De Maspha quippe nullus dubius est locus, ex capite 6, 8. Thabor vero clarior in tota regione fuit, quam ut immunitis profanarum altarium relinqueretur.

VERS. 2. — *VICTIMAS DECLINASTIS IN PROFUNDUM.* Pergit venatoris allegoria. Perduelentes hi miserandas hujusmodi victimas in foveas impulere ; vel, scrobes effuderunt, ut illas caperent. Notissimum in Scriptura (2) est mos effodiendi scrobes, casque data operā operiendi, ut pertransentes fera illuc egant. Haec porrō sunt, quae huic explicatio faveat, 1er Verbum fodere, scrobum innuit de industria effossam ; 2er infra 9, 9, simillima huic locutio reperitur (3) ; 3er unius litterae *theh* in *tha* mutatione, haec explicatio effingitur; porrō utraque haec littera faciliter miscentur ; 4er Servata vulgari lecture, hunc locum agerrimè explicabis. Putat Grotius, morum hic spectari ethnorum, victimas jugularibus dejiciendi in specum, in quo erat ignis. Censem ali, abysso hic significari idola, quibus Israelite victimas, uni Deo debitas, immolabant.

VERS. 4. — *SPRITUS FORNICATIONUM IN MEDIO EORUM.* Idololatriam effuse sectantur; licentiae amore

(1) Ita Jun., Mont., Pise, Tigr., Mercer., Grot., Drus., Rivet., etc.

(2) Iosue 23, 15; Psalm. 7, 16; 56, 7; Prov. 26, 27; Isai. 24, 17, 18; Ezech. 19, 9.

(3) Vulg.: *Profundè peccaverunt, verti potest: Fodere foream suam.*

(4) VERS. 5. — *Ego NOVI EPHRAIM.* Novi quibus studiis addictus sit, ei quid rerum agat. Hoc dicta, quia defectors auctor Jeroboam ex tribu Iohuani erat. Quocirca decem tribus eo nomine appellantur. ISRAEL. Duas tribus intelligi. Nunc enim, q. d. Elieni nunc scortaris, cum tamon domus Jeroboam extincta sit. SCORTARIS, polendo iohu. POLLUTUS ES, nam verum Dei cultum, qui apud ipsos erat, polluerant admiscent cultum falsum. Sane in quibusdam populis Judaei idola colebant, ut Galgali et Bersabe.

même prendre ma proie; je l'enlèverai, et personne ne l'arrachera de mes mains.

15. Je retournerai après au lieu où l'habite, jusqu'à ce que vous tombez dans l'extrême de la misère, et que vous soyez réduits à me rechercher.

COMMENTARIUM.

occupantur, qui obscurato intellectu, illos respicere atque ad Deum reverti non sint. Vide supra, 4, 11. *Fornicatio et vimur.... auferunt cor.*

VERS. 5. — *RESPONDENT ARROGANTIA ISRAEL IN FACIE EIUS,* accusabit damnatio. Impudentia, quam fronte gerit, ipsum damnat. Septuag.: *Et humiliabitur injuria Israel in facies ejus.* Superbia ac violentia causa Israel dejectio.

VERS. 6. — *IN GREGIES SUIS.... VADENT AD QUERENDUM DOMINUM.* Deum victimis querant. Frustra illum flectere, aut illius furorum avertire sacrificis conabuntur: et futura sunt importuna; rejecti Deus. Quia nisi multitudinem victimarum vestiarum, dici *Dominus? plenus sum, holocusta aruita et adipe pinguium ... notui*, Isai. 4, 11.

VERS. 7. — *FILIOS ALIEIOS GENERUNT, INTU CUM UNI UXORIBUS COMMUNO, PUGNANTE LEGE.* Deut. 7, 5; vel, flagitiis turpissima et licentiam sectantes, Denique: *Fili, soboles eorum stirps sunt Deo inimica et refractaria;* populus Deo alienus, cum illis fodus ac religione abejerint. Apfissimè dicuntur *Loanni*, non populus meus, quo nomine filius Osee appellatur. Osee, 1, 9.

DEPORBIT EOS MENSIS CUM PARTIBUS SUIS. Ipsa cumrumque hereditas uno mense peribunt. Israelitae invadent Assyrii, atque unius mensis spatio quibus obvia deorobantur. Phul, Assyriorum rex, suppeditas Manahemo ferens, mille argenti talenta illi imperavit; que ut conficeret Manahem, a singulis locupletibus quinquaginta siclorum vestigia postularunt, 4 Reg. 15, 19. Chaldeus fert, Deum singulis mensibus accersitrum hostes in regionem, ut eam depopulentur, et spolia secum auferant. Ita et S. Hieronymus, Albert, Hugo, Ribera. Alii significari alii à prophetâ celebriterat quia Deus regnum Israelis everunt est. Uno tantum mense laborabant Assyrii. Septuaginta: *Nunc comedet eos rubigo, et pars eorum.*

VERS. 8. — *CLANGITE BUCCINA IN GABA.... ULULATE IN BETHAVEN, POST, TERGUM TUEM, BENJAMIN.* Gabas et Rama urbes sunt in regno Juda, Isai. 10, 29. Beth seu Bethayen, in finibus tribus Benjamin, postergum illius, occidentem versus, quæ parte spirat Corus, ad Ephraimup. Alterum labes hic vaticinium, captivitatem decem tribum spectans per Salmanasarum, Assyrii regem. Vaticinatur propheta futurum, ut illius fremitus in urbibus Gabæ et Rama, in tribu Benjamin, et in Bethel, prope illius fines exaudiatur. Ita ad vos, o Juda et Benjamin, accedet hostis, ut voces captiva gentis ex urbibus vestris audiatis. Isaeus

Possumus etiam totum hunc versum ad decem tribus restringere, ut synonyma sint *Ephraim* et *Ioseph*, eademque repetat alias verbis. Sane in quibusdam populis Judæi idola colebant, ut Galgali et Bersabe.

(Drusius.)

ego speciosum vestris ipsorum oculis exhibeo; vosque testes futuri estis, quām vere fuerint mee in Ephraim mince. Hinc yobis ipsi metuere, atque impunitatem yobis pessima fratrum vestrorum exempla sequentibus non polliceri discessit. Septuaginta Gabasa et Ramam generice pro editis locis usurpare.

VERS. 9. — *IN TRIBUBUS ISRAEL OSTENDI FIDEM MINIMARUM MEARUM, NECORUM VERBORUM VERITATEM.* Yobis jam, Juda et Benjamin, propinatur calix: vestre vices venerunt.

VERS. 10. — *FACTI SUNT PRINCIPES JUDA QUASI ASSIMENTES TERMINUM;* quasi qui terminos auferunt; et certe absteruntur; vel fratum hereditatem occupavere, et fraude et iniuriae, quæ si qui terminos movet; illi quod lege interdictum est, Deut. 19, 4, et 27, 17. Ita illis puniam, veluti eos qui terminos movent; statim scilicet, nullaque misericordia. Sanxerat Numa Pomplius, ut si quis terminos moventem inventaret, statim interficeret. Plutarach, in Numa. Vel: *Erimum decent tribum gavissus est Juda, futurum sperans, ut sua ipse pomera dilataret, et captivorum fratum hereditatem invaderet.* Hieron. et aliqui plerique. Alter: *Juda terminos a patribus positos movit;* Dei legem violavit; majorum exempla neglexit. Theodore, Theophil., Grot., Mercer., Jun. Ephraimi impietatem imitari maluit, quin Patriarcham religione. Denique: *Principes Juda conversionis tempus prologant, et pro viribus arcant, at insperato super eos effundam quasi aquam iram meam.*

VERS. 11. — *CALUMNIAM PATIENS EST EPHRAIM, FRUCTUS JUDICIO.* Causas necent Assyrii, et calumniis communiscentur, ut Ephraim opprimant, ejusque regnum aquo jure à se invadi demonstrant. Quaritur Deus, Isai. 52, 4, populum suum iniquissimum calumnia opressum esse ab Assyriis. Profecto quid cause erat, cur Theglaphphasas, ac deinde Salmanasar bello petenter, et captivum parerent? Postremi quidem Israelitarum reges sese vicitur Assyriis fecerant, atque illud causati fuerunt Assyrii, Israel reges ipsorum imperio et gravissimi captivitibus sibi iniquissime imperati quando sese subducere esse conatos, infra, & 4, 1. Id porrō inquit erat? Intelligi alter potest:

Oprimitur Ephraim, et judicio frangitur, quoniam securus est sordes idolorum. Hoe quidem aequissimum erat ab Iudee supremo iudicium. Notissima erant Ephraimi flagitia; iniurias luculentissima. Septuag., *Sub potestatem redigit Ephraim adversariam suam, et concubat iudicium, quia cepit ambulare post inania.* idola.

VERS. 12. — *ECO QUASI TINEA EPHRAIM.* Sensim Ephraim absufo; seque illo absumptum intelligit, qui sentiat.

CAPUT VI.

4. In tribulatione sua mane consurgent ad me: Venite, et revertarum ad Dominum :

2. Quia ipse cepit, et sanabit nos : persecutus, et curabit nos.

VERS. 13. — *VIDI EPHRAIM LANGOREM SUUM.* Proximum se exitio sensit Israelis regnum bellis cibilibus et seruannis, quibus undique obrutum est. Zacharias à Sellum, hic à Manahemo necatus est. At Manahem, cum minoris sibi vires esse intelligeret, quā opus esset, ut occupatum imperium ticeretur, a Phul Assyriorum rege opem postulavit, empo mille talentis subsidio, quæ talenta ex populo extorpi: 4 Reg. 15, 19, 20. Id porrō innuit his verbis propheta: *Abiit Ephraim ad Assur, et misit ad regem atorem, defensorem. Hebreus ad verbum; Misit ad regem Jacob, regem contentissimum, qui annulit regere, et hostes dissipare queat. Sunt qui regem Saræ Egyptum regem fuisse censeant; et certè Osee, ultimus Israeli rex, ad Suam Ägypti regem miserat, 4 Reg. 17, 4, ut illius amicitiam adversus gravem sibi Assyriorum regem sibi conciliaret. Ille tamen ponnae nonnulli Assyriorum regem significat his verbis: Abiit Ephraim ad Assur, et misit ad regem utorem, seu defensorem. Eundem hoc nomine designat infra, 10, 6. Aliut alii hunc versiculum ita esse distinguendum: *Vidi Ephraim languorem suum, et abiit ad Assur; et Iuda vincitur suum seu ypsilon, uetus sum, et misit ad regem utoren, adjutorem.* Manahem, Israeli rex, Phul Assyriorum regis opem quiescit; Achaz rex Iuda, Theglaphphasas, 4 Reg. 16, 7. Postrema hec explicatio equissima omnium est et communissima. Hieron., Sanct., Grot., alli ferè omnes.*

NEC SOLVERE POTERIT A VOBIS VINCULUM; vel: *Non carabit plaga vestram.* Septuag.: *Non mitigabit dolor vestrum.* Non modò Israeli ærumnas non dissipavit Phul, et vulnera Iuda Theglaphphasas non curavit; verum etiam utriusque regni calamities austerae. Juda et Israel vecigiles effecti sunt, et Assyriorum reges faciliter præda spe illicet, frequenter adeo redierunt, ut utrumque regnum denique overterent, reges et subtilos captivos abduxerint.

VERS. 14. — *QUASI LEENA EPHRAIM:* Ego quasi leena Ephraimo futurus sum. Septuag.: *Quasi panthera Ephraim.* Hoc proprio significat vox Hebraica. Israelem et Judam eam panthera et leo invadat. Prædam auferunt, meumque in specum aveham, neque resistere quispiam audebit: *Tollam, et non es qui eras.* Tamid latet, donec respicatis.

VERS. 15. — *REVERTAR AD LOCUM MEUM: DONEC DEFICIATIS, ET QUERATIS FACIEM MEAM.* Vestro vos in exilio dereliquerat, templumque deserant, quod mea inter vos sedis loco elegerant, atque in celum, sedem meam, secedam; extremitate ærumnis moniti, ad me convertemini, et respicatis. *Quem propulsum præsentemque non sonerant, iratum et absentem regarent,* inquit S. Hieronymus, in c. 6, initio.

CHAPITRE VI.

1. Car, dans leur affliction, ils se hâteront d'avoir recours à moi : Venez, returns au Seigneur,

2. Parce que c'est lui-même qui nous a saisis, et qui nous délivrera ; c'est lui qui nous a blessés, et qui nous guérira.

3. Vivificabit nos post duos dies : in die tertii suscitabit nos, et vivemus in conspectu eius. Sciemus, sequemurque ut cognoscamus Dominum : quasi diluvium preparatus est egressus eius, et veniet quasi imber nobis temporaneus et serotinus terra.

4. Quid faciam tibi, Ephraim ? quid faciam tibi, Iuda ? misericordia vestra quasi nubes matutina, et quasi ros mane pertransiens.

5. Propter hoc dolavi in prophetis, occidi eos in verbis oris mei : et iudicia tua quasi lux egredientur.

6. Quia misericordiam volui, et non sacrificium : et scientiam Dei, plusquam holocausta.

7. Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum : ibi prevaricati sunt in me.

8. Galad civitas operantium idolum, supplantata sanguine.

9. Et quasi fauces virorum latronum, particeps sacerdotum, in via interficiunt pergentes de Sichem : quasi scelus operari sunt.

10. In domo Israel vidi horrendum : ibi fornicationes Ephraim : contaminatus est Israel.

11. Sed et Iuda, pon mecum tibi, cum convertero captivitatem populi mei.

COMMENTARIUM.

VERS. 1. — IN TRIBULATIONE SUA MANE CONSURGENT AD ME. Familiariis Scripturae locutio, quā significatur : Venire festinabant; sollicité venient. Jungenda haec sum cum superioribus, vers. 14, 15. Similis panthere futurus sum erga Ephraim, et erga Judam leo : predam rapiam, et nemo auferat; mean in sedem me recipiam, donec ipsa me ultrò queratis. Malorum pondere oppressi, et arsum fatigati, mane surgetis, me queritis. Decem tribus et Judam hie et sequentibus versiculis alloquuntur. Vide vers. 4.

VERS. 2. — ISPE CEPIT, ET SANABIT NOS. Hebr. : *Ipsa rapuit* (en leo predam) *et sanabit nos*. Penitentis populi sensa recitat hic propheta.

VERS. 5. — VIVIFICABIT NOS POST DUS DIES : IN DIE TERTII SUSCITABIT NOS. Scripturarum more, captivas, oppressas, servitus, morbus, periculum frequenter mortis nomine significantur; malorum vero finis, resurrectio, redditus ad vitam lucemque, vita renovatio, etc., appellatur. Iohannes rei exempla suppeditant Daniel, c. 12, v. 1, 2, Ezechiel, c. 57, v. 5, 11, 12, aliisque Scripturae loci. Judei in Assyriā et Babylone captivi, malorum pondere oppressi, sese invicem horruntur : Agite jam, revertamur ad Dominum ; ipsos nos ad ea mala, sub quibus gemimus, impulit; idem, si placuerit, duorum vel trium dierum spatio liberos dimittere poterit. Nihil illi arduum est. Plus clementisque, diu nos captivos oppressosque ac seu seputos, veluti in tumulo mortuos, jacer non patetur, Isa. 41, 14 et 66, 14; Psal. 21, 15, 140, 7, etc. Brevis duorum vel trium dierum numerus celeritatem indicat et facilitatem salutis, quam sibi a Deo pollicentur. Vide infra, 14, 15. Septuaginta (1) : *Curabit nos et tertii die resurrexit*.

(1) Theodorit., Thophil., Sanct., n. 22, Drus., Grot., Riv., Pisc., Hebræi quid. apud Figuer.

5. Il nous rendra la vie dans deux jours, le troisième jour il nous ressuscitera, et nous vivrons en sa présence; nous entrerons dans la science du Seigneur, et nous le suivrons, afin de le connaître. Son lever se prépare comme celui de l'aurore; et il descendra sur nous, comme les pluies de l'automne, et du printemps viennent sur la terre.

4. Qui puis-je vous faire, ô Ephraim ! que puis-je vous faire, ô Iuda ! Vos bons sentiments n'ont pas en plus de durée que les nuages du matin, et que la rosée qui se séche promptement.

5. C'est pourquoi je les ai traités durement par mes prophéties; je les ai tués par les paroles de ma bouche; je rendrai claire comme le jour l'équité des jugements que j'exercerai sur vous.

6. Car c'est la miséricorde que je veux, et non le sacrifice; et j'aime mieux la connaissance de Dieu que les holocaustes.

7. Mais pour eux, ils ont rompu mon alliance comme Adam ; dans ce culte même ils ont violé mes ordres.

8. Galad est une retraite de fabricateurs d'idoles, plongés dans le sang.

9. Elle conspire avec les prêtres, lesquels se liguent ensemble pour faire le mal, comme les voleurs qui dressent des embûches sur le chemin de Sichem, pour égorguer les passants; et toute leur vie n'est qu'une suite de crimes.

10. J'ai vu une chose horrible dans la maison d'Israhël : j'y ai vu Ephraim prostitué, et Israhël est souillé.

11. Mais vous aussi, ô Iuda, préparez-vous à être massacrés, nous-mêmes, jusqu'à ce que je ramène mes peuples, qui avait été captif.

agnovimus, ac mendacium et idola sectati sumus. ptor solet, cim simulacrum è rudi marmore effingit. His jam renuntianus : *Scimus, sequemurque.*

Quasi dileculum preparatus est egressus ejus. Mortifera verba, acerrimas objurgationes, quibus vel mortuorum excitari queat, terribiles extremarum calamitatum minas prophetis meis dedi. Illos quodammodo prophetæ mei occiderunt, mortem nuntiantes, captivitatem, bellum, malaque extrema; quemadmodum dicitur, sacerdos hominem polluere seu purgare, quid illum vel inquinatum vel purgatum pronuntiantur. Ita Isaia surdos facit cacoescos illos, quibus surditatem exigitamque predictit.

Septuaginta, quibus interpres nonnulli accidunt, alter explicat : *Demens prophetas vestros, occidit eos ita verbo oris mei*. Falsos prophetas, qui nebulos vos ab impietate et sceleri minimè removebant, verum etiam gravioribus in dies flagitiis implicabant, occidi Eliæ manus, 5 Reg. 18, 40, vel Iehu, 4 Reg. 10, 25. Prior tamen explicatio aptior est, et cum praecedenti bus melius necitur.

JUDICIA TUA QUASI LUX EGREDIENTUR. Ultionis mea meorumque judiciorum severitatem in vos coram omnibus, clarissimā diei luce exercui. Vel : Opprimit vos iudicium et damnatio, velut dormient lux. Hebrews ad verbum : *Judicia tua quasi lux exoriuntur*. Chaldei : *Judicium meum quasi lux orietur*.

VERS. 6. — MISERICORDIA VESTRA QUASI NUDES MATUTINA. Misericordia, quam erga fratres exhibitis, ita inconstans est, uti nubes matutinae, quas sol exortens dissipat. Misericordia hoc loco non sola pietatis, misericordiae, et clementiae in proximos opera significat, verum etiam universae benignitatem, probitatem, aequitatem. Vide Grot., Drus., Lud. de Dien. Ex Hebreis voce *Chesed* derivatum censeorū quibusdam *Asidōrī* nomen quod legitur in Machabœis, lib. 1, c. 2, v. 42, c. 7, v. 15, et lib. 2, c. 14, v. 6, significans homines pietate ac religione claros. Septuaginta frequenter vocem *Chesed* vertunt *justitiam* (1); interdum sanctitudinem. Postremam hanc interpretationem sequitur Vulgata, in Deut. 33, 8 ; 2 Reg. 22, 26; Psal. 4, 4, etc. Quandoque hic locus ita explicari potest : *Sanctitas vestra, vel justitia, conversio neque constans est nec sincera*. Theodore. hic *Matutinum nubium et roris instar dissipabilitatis*. Vulgaris haec locutio eodem sensu legitur infra 15, 5 : *Erunt quasi nubes matutinae, et sicut vos matutinus pretererunt*. Haec vero populi sensu exhibet, qualia sub diuinae captivitatis erant. Errorem agnoscere copit populus, doluit, ad Deum conversus est, statuimus ut a Deo exaudiri existimat, paucisque post diebus malorum finem sensu expectatur. At respondet Deus, non satis absolutè illum penituisse peccatum tamdiu perseveraturam, quantum illi non resipserit.

VERS. 5. — PROPTER HOC DOLAVI IN PROPHETIS (populum durissime castigavi per prophetas), OCCIDI EOS IN VERBIS ORIS MEI. Prophetas meos in populum contumacem et refractariam misi; durissime illum exercui, ut marmor alterum, durum, contumax; scalpro admotu, superflua omnia et utilitia excidi, uti scalpum pessimumne.

VERS. 6. — IPI AUTEM SICUT ADAM.. PREVARICATI SUNT PACTUM. Quemadmodum primus homo precepit meum in horto Eden violavit, ita populus meus in eā regione, quam ipsi largitus sum, leges meas pessimumne. At quemadmodum Adamum peccati causa è terrestri paradiiso ejected, ita populum, contumacem reum, dispersum, sulque è regione removebo. Hebreus hanc etiam explicationem patitur : *Ipsi autem sicut homo transgrediens fodus*, gens nullius fidei et religionis, venit indignissima. Hoc sensu explicare Septuaginta. Alter : Legem meam violent Israhelite, veluti gens miti penitus aliena; ut ii hominum filii, quibus legem meam non dedi, quos fodus meum minimè complectitur.

VERS. 8. — GALAAD CIVITAS OPERANTUM IDOLUM. Gal-

genus (vel in vita redibimus), et vivemus coram ipso. Nullo tamen negotio in prophete verbis meis ipsius agnosciunt, augustinus aliquid ac sublimis spacio, quam populi redditum è captivitate.

Tota valentia fides, si ad verbum usurpetur, in Hebreis nūquā explata est. Frustra sapit historicos quæsas numerum hunc duorum dierum, quibus elapsis illa in vitam revocandus esset, ac tertium diem, quo sis resurrecturus. Quamobrem his verbis propheta designat fidem Christi sanguine redemptorum resurrectionem; luculentissima Servatoris ipsius resurrectionem tradit, qui *cum essemus mortui peccatis, vivificavit nos...* conseruavit, et *considere fuit in cœlestibus*, Eph. 4, 11. Hunc spectabat Apostolus, h̄enq. Cor. 15, 4 : *Quia Christus resurrexit tertius de secundis Scripturas*. Ita et Patr̄es (1) atque interpres formè omnes explicaverunt; primusque hic est at verus hujus oraculi sensus. Solent prophete vaticinia de Christo misere cū easter, ad redditum è captivitate spectantibus, stipe ex aliis ad alia statim transire, rem longè nobilissimam gravissimamque tractantes. Ipse loquendi modus sedulius attentumque legito rem hujus transitu et conversionis salutis.

SCIMUS, SEQUEMURQUE. Spontanea quæstio neque ignorantia, nostrorumque officiorum negligētias, ac refractorias in Deum voluntatis, nos possim supra damnavare propheta, Osee 4, 6; profecto Deum non

(1) Hieron. hic : Augusti lib. 48 de Trinit. c. 29; Lactant., lib. 4, de div. Sap.; Greg. Mag., hom. 30 in Ezech.; Cyprian., 1, 2, contra Iudeos., c. 24; Heraclius, n. 4 ad Cor.; D. Bernard., serm. 4 in Resurrectione; Origen., homil. 5 in Exod.; Tertull., advers. Iud. c. 15; Theodore et Theophylact., hic; Cyril. Alex., in 2 Joan., c. 26. Vide Sanct. n. 3, etc.

(1) Vide Septuag. in Genes. 20, 15, 21, 25; 24, 27; 32, 10; Exod. 15, 15.

laad regio erat montibus aspera, trans Jordanem, ad orientem dimidie tribus Manassei, ubi initum est Iacobum inter et Labanum iodus, erecto lapidum aservo, ut amicitiae argumentum exstaret. Hec procul dubio causa fuit, cur illi profane superstitionis ardecente dedicarentur. Porro videtur propheta Masphe Galad, seu Ramoth Galad, urbes in his montibus stas, hic designare. Nullus profecto ex historiis liber idola ibi fuisse tradit: hic tamen locus id ipsum satis luculentem docet. Nullus ferme locus, aut mons, aliquo nomine clarus, in regno Israelis erat, quem superstitio supremis Hebraice reipublice temporibus non profanaverit. Hoc ipsum supra inuit Osee, 3, 1, ubi Masphe meminit. Septuaginta: Galad civitas operans vana, Theodoretus legit Galad pro Galad: Sprexit me Galgal, civitas operans vana, idolatriam sequens. Idolo in Galgal fuisse, supra, 4, 15, vidimus.

SUPPLANTATA SANGUINE, unde manu, crux, Supplantata ali sensu hic usurpandum esse, interpres consentiunt. Pagn., Mont., Drus., Livell. verunt: Fedata sanguine, Jun., Piscat., Tarnov.: Fodata passim cibaria; vel, ita crux exundat, ut purum vestigium nullo loco figa queat. Septuaginta (1): Turbans aquam. Urbs est turbarum et litium plena, Chaldeus: Civitas dominum effundentum sanguinem innoxiam fraudulenter; qui simplicem supplantant ut perdant.

VERS. 9. — QUASI FAUCES VIBORUM LATRONUM, PARTES SACERDOTUM, IN VIA INTERFICIENTIUM PERGENTES DE SICHEM. Regio Galad infamis erat latrociniis ac crudelibus: quamobrem frequenter ibi erant urbes refugii, quām cis Jordanem, Num. 33, 14; Deut. 4, 41; Josue, 20, 8; Grot. adv. 8. illi Jepheth cum sacerdotiis manu latrociniis exercebat, Judic. 11, 5. Id profecto de Gad, plerosque os montes occupante, predictum fuerat, nimis forte ut turnante more latronum incederet (1); atque ab Osee spectari nihil videnter Jacobi verba, cūm morti proximus filium Gad alloqueretur: «Gad, accinctus prelibat ante eum, et ipse accinctum retrorsum; ipsi latrones invalevit; et ipse arma capiebat, ut illos invadat et persequatur. Malum ergo hunc Osee locum ita vertere: Galad civitas scelestorum, fedata sanguine; quasi manus latronum prestobantum peregrinos. Colerunt sacerdotes, in interficiant eos qui pergunt in Sichem. Sacerdotes gentis transjordanice, aur cupiditate et inuidia acti, in vis coibant, ut eos interficerent, qui trajecturi erant Jordanem, ut ad nos.

(1) Genes. 49, 19. Vide S. Hieronymum, quast. Hebr. in Genesim, ubi verit: «Gad, latranculus latrocinabili eum, et ipse latrocinabitur plantam.»

CAPITRE VII.

1. Cum sanare vellem Israel, revelata est iniquitas Ephraim, et malitia Samarie, quia operati sunt mendacium: et ut ingressus est spoliatus, latrunculus foris.

2. Et ne forte dicant in cordibus suis, omnem malitiam eorum me recordatum: nupti circumde-

quissime religiosum exercitum proficerentur in Siche, celebrem in Ephraim parte urbem, proprie Samariam, quam Hebrei religiosi itineribus frequentabant, antequam regio a Cuthaeis occuparetur. Supra, v. 8, etc.; 4, v. 15, vidimus aras ac sacerdoties in Galad fuisse dedicatas.

Septuaginta: «Galad, ubi operans vana, idolatriam sequens, turbans aquam: robur illius eorum homini pirata. Absconderunt sacerdotes viam; oderunt Sichem, quia iniquitatem fecerunt. Chaldeus: Consociati sunt Galaditae ac sacerdoties eorum; quemadmodum observat vir exercitum: in eadem via occident animas consenserunt uno (1).»

VERS. 11. — SED ET IUDA POSE MESSEN TIBI. Venient vice tua, Juda; metteris et tu, atque in captivitatem abigeris, donec ad exilio revocareris. Messis duplicit sensu apud Scripturam usitatur, nisi ruit pro honore premio, et suppicio impiorum. Iah Gal. 6, 8: «Qui seminaverit homo, haec et metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne et metet corruptionem.» Et Osee 8, 7: «Ventum seminabunt, et turbinē metent; in Apocalypsi 11, 15. Angelus ad sedentem in nube clamat: «Mille falcem tuam, et mete, qui venit hora ut metetus, quoniam aruit messis terra.» His omnibus in locis messis pro tempore vindictae diuinorum furorū usurparunt. At sensu plane oppidit potest locis, quem versamus: «At tu, Juda, para messen tibi, cum reduxero captivitatem populi mei.» Supra 2, 15, 21, vidimus, Deum populo post captivitatem polliceri vineas, seu vindemiatores in valle Achor; tunc Deum facies praefiturum aures eculo, eccliam terrae, terram vocibus frumenti, vini oleique, et ab irato in regionem revocent. Iudeus est captivitate messi uberrima passim in Scripturam comparatur, Isa, 9, 5, et Psal. 125, 6. Septuaginta: «Et tu, Juda, incipe vindemiam tibi, cum convertero captivitatem populi.» Verbi polet Hebreus: «Et tu, Juda, posuit Deus messen tibi, cum reduxero eum captivitate populi meum.»

(1) Chaldeus usurpat Εβραίον, que vox interdum significat humerum, quasi habetur humero uno, uno consenserit. Vide Sophon. 5, 9.

Vers. 10. In domo ISRAEL. Ut deinceps tribulosis. Vnde HORDEBEM. Rem stuporem, Ut Jer. 5, 50 et 18, 15 et 25, 14. Scribitur enim ut dextera habeat punctum, sed videatur venire a Σειρ, quod timore significat, et sinistrum phantasias habet. Ista discrimina in litteris olim non adscrivuntur. In formis EPHRAIM, contumaciam est ISRAEL. Melius, fortificatione Ephraim (id est Jeroboam, qui ex ea erat tribu) contumaciam est Israel, id est, decem tribus. Nam Jeroboam primus exemplum dedit cultis vitulorum, qui mirum quām subito in tot hominum milia fluxerit.

(Grotius.)

CHAPITRE VII.

1. Lorsque je voulais guérir Israël, l'iniquité d'Ephraïm et la malice de Samarie ont été déclarée par les œuvres de mensonge qu'ils ont faites; c'est pourquoi les voleurs les ont pillés au-dedans et les brigands les ont ravagés au-dehors.

2. Et qu'il ne disent point dans leurs œuvres qu'ils rappellent en ma mémoire toutes leurs iniquités;

decrim eos adinvocationes sue, coram facie mea facta sunt.

3. In malitia sua latifickerunt regem: et in mendacis suis principes.

4. Omnes adulterantes, quasi cibanus successus a coquente: quiievit paululum civitas à commissione fermenti, donec fermentaretur totum.

5. Dies regis nostri: ceperunt principes furere à vino: extendit manum suam cum illoribus.

6. Quia applicerunt quasi cibanus cor suum, cum insidiarentur eis: tota nocte dormivit coquens eos: manū ipsi successus quasi ignis flammae.

7. Omnes caefacti sunt quasi cibanus, et devoraverunt iudices suos: omnes reges eorum ceciderunt: non est qui clamet in eis ad me.

8. Ephraim in populis ipse commiscetur; Ephraim factus est subincineris panis qui non reveratur.

9. Comederunt alieni robur ejus, et ipse nescivit: sed et cani eius sunt in eo, et ipse ignoravit.

10. Et humiliabitur superbia Israel in facie ejus: nec reversi sunt ad Dominum Deum suum, et non quiescerunt eum in omnibus his.

11. Et factus est Ephraim quasi columba seducta non habens cor: «Egyptum invocabit: ad Assyrios abiatur.»

12. Et cīm profecti fuerint, expandam super eos recte meum: quasi volucem cœli detrahām eos: cedam eos secundum auditionem eōtis eorum.

13. Vae eis, quoniam recesserunt a me: vastabuntur, quia pravaerunt sunt in me: et ego redemi eos, et ipsi locuti sunt contra me mendacia.

14. Et non clamaverunt ad me in corde suo, sed ulubant in cubilibus suis: super triticum et vinum runimantur: recesserunt a me.

15. Et egotradici eos, et confortavi brachia eorum: et in me cogitaverunt militiam.

16. Reversi sunt ut essent absque iugo: facti sunt quasi arcus dolosus: cadent in gladio principes eorum, a furore lingue sue: ista subannatio corum in terra Egypti.

COMMENTARIUM. CAPUT VII.

VERS. 1. — CUM SANARE VELLEM ISRAEL, REVELATA EST INIQUITAS EPHRAIM. Dūm unum illius vulnus euro, nova subinde inuenit. Vix ab uno convalevit, alterum in mortem ruit. Quoties prophetas misit ad Israelem Deus? Quoties ministratus est, puniuit, docuit, revocavit? Frustra cedidere conatus omnes et studia, novorum in dies criminum causa, quibus populus in exitum ruit, mediebas impatiens, quamvis morbis gravissimis affligatur.

FUR INGRESSUS EST SPOLIANS, LATRUNCULUS FORIS. Israeli regnum obnoxium fuit principium et judicium latrociniis, seditionibus bellisque civilibus, tyrannum oppressionem et injurias, veluti Seluum, Manathem, Phacee, Phace, Osee, quos optimo iure tyranos dixeris; foris, Assyria reges, Phat, Theglatiphalaar, Salmanasar, tum Syria reges, et finitimi latronum more miserabiliter regionem invaserunt.

VERS. 2. — NE FORTE DICANTUR, OMNES MALITIAM

celles qu'ils commettent tous les jours, et qu'ils commettent en ma présence, suffisent pour les accabler.

3. Ils se sont rendus agréables au roi par leurs maléfices, et aux princesses par leurs mensonges.

4. Ils sont tous des adultriers semblables à un four où l'on a déjà mis le feu; la ville ne s'est point reposée depuis que le levain a été misé avec la pâte, jusqu'à ce que la pâte ait été tout à leve.

5. Voici le jour de notre roi. Les princes se sont enivrés jusqu'à la fureur; le roi leur a tendu la main, et a pris part à leurs emportements.

6. Lorsqu'il leur tendait un piège, ils lui ont exposé leur cœur, comme un four; et pendant qu'ils brûlaient comme un pain qui cuît, il a dormi tranquillement toute la nuit; et le matin il a paru lui-même embrasé, comme un feu et comme une flamme.

7. Ils ont tous coupé une chaîne brûlante comme un four, et leur ardeur a consumé leurs juges avec eux. Tous leurs rois sont tombés, et il ne s'en est pas trouvé un seul qui eût reconquis à moi.

8. Ephraim même s'est misé avec les nations: Ephraim est devenu comme un pain qu'on fait cuire sous la cendre, qu'on ne retourne point.

9. Des étrangers ont vaincu sa force, et il ne l'a point senti; ses cheveux ont blanchi, et il ne s'en est pas apuré.

10. Israel verra de ses yeux son orgueil humilié; il ne le reviendra point au Seigneur son Dieu, et il ne le recherchera point dans tous ces mœurs.

11. Ephraim est devenu comme une colombe qui vole à l'aventure, et qui n'a point d'intelligence. Il appelle l'Egypte à leur secours; ils ont impôrté l'appui des Assyriens.

12. Mais après qu'ils s'en seront allés, j'étendrai mes filets sur eux; je les ferai tomber comme des osseaux; et je leur ferai souffrir tous les maux dont je les ai menacés dans leurs assemblées.

13. Malheur à eux, parce qu'ils se sont retirés de moi; ils seront la proie de leurs ennemis, parce qu'ils m'ont offensé par leur perfidie; je les ai rachetés, et ils ont publié des mensonges contre moi.

14. Ils n'ont point crié vers moi du fond de leur cœur; mais ils poussent des cris et des hurlements dans leurs lits: ils ne méditent que sur le blé et le vin; ils se sont écarts de moi.

15. Soit que je les aie châties, ou que j'aille fortifier leurs bras, ils n'ont en pour moi que des pensées de malice.

16. Ils ont voulu de nouveau secourir le jour; ils sont devenus comme un arc trompeur. Leurs princes seront punis par l'énergie de la fureur de leur langue, et alors l'Egypte leur insultera dans leur malheur.

COMMENTARIUM.

FORUM ME RECORDATUM. Ne querant, me nimis servum esse, nihilque impunitum relinquere. Diu sat dissimilati, clemens fu. Ipsi vim furori meo adhaeruerunt, ut aliquando erumperet. Negue ego illorum flagitia seruitus sum: me presente peccavere: vetera peccata non quaro, jam oblivione deleta, vel expiata: nova teneo et gravissima.

VERS. 5. — IN MALITIA SUA LATIFICKERUNT REGEM. Frustra queras, quis iste rex sit, cui placere studierit male agendo Israëlite, nullum enim Israëlis regem novimus, qui pietatem coluerit, vitulorumque cultum abjecerit. Ut omnium clarissimum sceler, qui Israëlem universum, et reliquias, deinde reges pessimo exemplo in crimine traxit, Jeroboam est, filius Nabath; et enim execrabilis regnandi arte cultum ac religionem in universo Israële mutavit; et populus impia indigne adulatione quidquid regi placuit, sectatus

VERS. 4. — OMNES ADULTERANTES, QUASI CLIRANUS SUCCESSIONES A COQUENTE. Hos versiculo et sequentibus Osce Israelitas cum fornace et conspersione comparat. Jeroboam filii Nabath ignem fornaci admovit, et conspersione fermentum miscut, ac deinde quievit, relictio igne ut fornacem calefacet, ac fermento ut conspersione corrumperet. Cum is subditos a veteri religione removere vellet, ignem quodammodo admovit, et conspersione fermentum. Neque usus est vi, sed exhortatione, ac diei festis inductione. Stain ignis exarsit; conspersio fermento corrupta est. Israel universus ad festum diem convenit, novasque res amat. Quid verò fornacem hanc et conspersione manet? Fornax igne consumetur : rex, principes, populus incendio obvolvuntur. Vide vers. 7. Israel cinere operatus est, veluti pennis optimo subactus et fermento satis corruptus; at cùm veru non potuerit, ex alterà parte penitus combustus est: antequam ille, qui panem paraverant, eo uti possent, hostes, alieni venientes panem abstulerunt. Vide vers. 8 et 9.

VERS. 5. — DIES REGIS NOSTRI: COOPERANT PRINCIPES FURENTE A VINO. Dies regis vel natalis est, vel inaugurationis. Cùm de principe agitur, regni exordium plerumque significatur. Comparatione fornaci et conspersione brevi remittit propheta, ut ebræitem principium Israelitis arguit. Vino ad furenum usque madent. Vinum multum potatum, irritationem, et iram, et ruinas facit. Eccl. 31, 58. Eubulus apud Athenaeum Dionysopha, l. 8, c. 1, Bacchum ita disserente inducit: Tria ego pocula tantum miscoeli illis qui sapient: unum bona valentinus, quod omnium primus bibunt, alterum amoris et voluptatis, et soper tertium. Hoc epoto, ii quos sapientes dicimus, sess domum recipiunt; post, si quartum additor, non est id amplius nostrum, sed protervez; et quintum clamoris; sextum petulantis commissationis; septimum macularum ac sagillationis in oculis; apparitoris octavum; nonum iracundiae; decimum furoris, quo prosterminunt qui bibunt.

EXTENDIT MANUM SUAM CUM ILLUSORIBUS, CUM FURIBUS; Septuaginta: cum pestilentiis; ita enim reddunt Hebreæ vocem Læsim, seu Lozexim. Puant ali; ea voce significari securas, ridiculos homines, qui et ipsi ridere, et cateros ad risum impellere student. Hos ubique describit Scriptura eum homines religione divinorumque judiciorum metu vacuos, denique effrenes, flagitos, sacrorum contemptores. Princeps, cuius era perniciosus iugismodi homines roere, illis faveat, illis tuerit, communem cum illis vitam agit.

VERS. 6. — APPLICERUNT QUASI CLIRANUM COR SUM, CUM INSIDIARETUR EIS. Redit ad fornacis comparationem cum impli. Meditatus Jeroboam deinceps tribus à Davidis familiâ eterno dissilio segregare, principibus populoque insidias ponit, ipsose ad libidinem ac vinum trahit. Ita ignem quodammodo intra illorum viscera inspirat. Proceres sibi vindicati, libidini illorum favens, communenque cum illis illis vitam agit.

VERS. 7. — APPLICERUNT QUASI CLIRANUM COR SUM, CUM INSIDIARETUR EIS. Redit ad fornacis comparationem cum impli. Meditatus Jeroboam deinceps tribus à Davidis familiâ eterno dissilio segregare, principibus populoque insidias ponit, ipsose ad libidinem ac vinum trahit. Ita ignem quodammodo intra illorum viscera inspirat. Proceres sibi vindicati, libidini illorum favens, communenque cum illis illis vitam agit.

VERS. 8. — HUMILIAVIT SUPERBIA ISRAEL IN FACIE EIUS. Utimam in dejectionem redigetur, sumptu-

lentiam exercens, totas populo habebas dat. Nee plura: sistendum est, locusque flammæ relinquendus; illic enim animo corripit. Septuaginta: Exarserunt ut cibabus corda eorum, cum demersi sunt totû nocte. Verti potest Hebreus: Quoniam adververunt quasi cibatum cor suum, cum insidiarentur toti nocte. Quidquid Jeroboamo placuit, sectati sunt, facta sibi ab eo potestate, ut fratribus insidias singulis noctibus ponerent.

VERS. 7. — DEVORAVERUNT JUDICES SEOS. Ignis, quem Jeroboamo exterice post illum reges Israële excitavere, ipsis fuit populoque fatalis. Principum populi superstitio malorum omnium, qua regum invasere, radix fuit. Judicium nomen hinc ponitur pro rege, principe, administratore, etc.

OMNES REGES EORUM CEDIDERUNT. Nullum Israelis regem ab Jeroboamo filio Nabath novimus, qui vitulorum aurorum superstitione liber fuerit, aut constanti penitentiâ ad Dominum configurerit.

VERS. 8. — EPHRAIM IN POPULIS IPSE COMMISSERET, FACTUS EST SUBCINERICUS PANIS. Hebraica dicio, quam Vulgata reddit, commissetur, proprietas, farinam ex oleo subigere, Levit. 7, 10; et altera, que versa est, subcinericus panis, placenter significat sub cinere coctam, vel super lapides quodam candentes, in eam rem paratos. De postremo hoc panis genero S. Cyrilloc interpretatur; atque hunc morem adhuc apud Hispanos ab agricolis silvicolisque servari, tradit. Sanctus. Nullo certe panis genero, prater subcinericum, utuntur Arabes (Thevenot, Voyage du Levant, chap. 52). Farinam aqua miscent in lignea gatâ, quam in eum usum secum gerunt; subactamque farinam tereti formâ tenuissimâ fingunt, pedis unius se dimidi diametro: tum sabulo imponunt, ubi mox ignis fuit; calido cinere operiunt, deinde prunis; atque ex alterâ parte coctam invertunt: denique probè excoctam educunt, atque in frusta minutora dividunt, iterumque subigunt, conspersi aquâ, mixtioque butyro, melle, vel oleo, ingentemque ex eâ massam conficiunt; ex quâ frustula evelentes, ea dignis premunt et comedunt. Israelite scelerum pena, deinde protervez; et quinque claramoris; sextum petulantis commissationis; septimum macularum ac sagillationis in oculis; apparitoris octavum; nonum iracundiae; decimum furoris, quo prosterminunt qui bibunt.

EXTENDIT MANUM SUAM CUM ILLUSORIBUS, CUM FURIBUS; Septuaginta: cum pestilentiis; ita enim reddunt Hebreæ vocem Læsim, seu Lozexim. Puant ali; ea voce significari securas, ridiculos homines, qui et ipsi ridere, et cateros ad risum impellere student. Hos ubique describit Scriptura eum homines religione divinorumque judiciorum metu vacuos, denique effrenes, flagitos, sacrorum contemptores. Princeps, cuius era perniciosus iugismodi homines roere, illis faveat, illis tuerit, communem cum illis illis vitam agit.

VERS. 9. — COMEDEBUNT ALIENI ROBUR EIUS, ET IPSE NECICIV. Illis regionem invaserunt Assiri, et optima quaque absumpsero; Syria et Damasci reges, pulsis illis exercitibus, obvia qualibet absulerunt; at mala hac non sentire visus est Israel, nequæ justissimam esse criminum suorum ponam animadvertis.

VERS. 10. — HUMILIAVIT SUPERBIA ISRAEL IN FACIE EIUS. Utimam in dejectionem redigetur, sumptu-

calamitatem ipse intuebitur. Suppliciorum omnium durissimum superbo est, de superbis deiici, quin pî humilia esse queat, vel dejectionem aut probrum pati. Reddi potest Hebreus: Testificabitur fastus Israel in facie ejus, illum accusabili damnabilique; pictum ore superbiam præ se fert. Vide eamdem locationem supra, §. 5.

VERS. 11. — FACTUS EST EPHRAIM QUASI COLUMBA SEDUCTA NON HABENS COR. Hebreus: Quasi columba stolida: simplex, carens corde. Columba animal est inerme, simplex, felle carens, hominum et bestiarum injurias obnoxium. Unum omnium avis est, pullos non defendens, inquit S. Hieronymus: cetera uhi accipitrem aut corvum nido imminentem vident, natos pro viribus tuentur, circa nidum volant, seipso objiciunt, clamant, alas quotant, rostro ferunt; et cùm ablati fuerint pulli, seu devorati, dolorem motu et gemitu testantur. Sola columba pulli non dolet, non requirit. Quanvis pullus in nido aut capto captus aut voratus experiat, quamvis ova fodant vermes, aut angus fetus vorent, vel homines pullos auferant, ad eudem locum, præteriti discriminis obita, quotannis redit; ita Theodore et Cyril. Stolidam hanc simplicitatem nullo negotio cum Ephraim comparaveris. Præteriorum scelerum pena, Péculi illi filios abstulit, varia sevisque belis exigunt. Regionem invaserunt hostis, canique depopulatus, obvia quælibet abstulerat. Magna populi partem Theglatphalasar captivam abduxerat. Omnia tamen haec mala efficere non potuerunt, ut Ephraim tandem aliquando inteligeret. Columba est vocis, mala sua negligens, et donna non sentiens. Flagitia et idolatriam, calamitatem suarum causas, neclum non reliquit, verum etiam in malo contumax, peccatis cumulum addidit. De hæc locutione, non habens cor, vide Osee 4, 11; Proverbi, 7, 7; 9, 16; 10, 21; 12, 11, etc.; Ecclesiast. 16, 25.

ÆGYPTUM INVOCABANT, AD ASSYRIOS ABIERUNT. Open Phûl. Assyriorum regis Manahem flagitavit, ut occupatum Israelis regnum tueretur; 4 Reg. 4, 19; at malus hic defensor suam illi opem tanti vendidit, ut illum postulasse poniteruit. Theglatphalasar et Salmanasar regnum Israelis sibi subdidit esse valuebunt; ipsumque pluribus bellis solitum exhaustumque, denique perirent, Israelites trans Euphratem in captivitatem rapti. Jeroboam filius Nabath, Salomonis vim vitaturus, in Ægyptum fugit, 5 Reg. 11, 40, ibique auxilium nactus est. Redux, Salomonis regnum divisit, occupato decem tribuum imperio. Osce, supremus Israelis rex, Assyriorum jugo se subducentem conatus est, opere Sue Ægyptiorum regis flagitata, 4 Reg. 17, 4: at cùm ea res illum Salmanasaro suspectum reddidisset, hic Israelis regnum revertere, populorum in alienam regionem transferre decrevit. Ita Israel Dei manum effugere conatus, humanæ rationis leges secutus, suam ipsius sapientiam meram esse insaniam, sequè stolidam ac veredam columbam esse expertus est.

VERS. 12. — EXPANDAM SUPER EOS RETE NEUM. Vix s. s. xx.

(4) VERS. 15. — LIGAVI. Verbum ἔγαντι ligavimus ut cognatum τὸν designat. Hinc enim τὸν vincula nominamus. Est quidem hæc notio hinc loco convenientissima, ad corroborationem denotandam. Ligamen enim rebus confirmationi est, ut recile Quinque in hunc locum observavit. Itaque non solum brachia ut robustiora sint, sed et alia corporis partes ad majorum earum firmatam sapè vinculis constringuntur. Mercurius in suis in Paginum annotationibus ad hanc radicem hunc locum expones: Ligari, inquit, id est, constrinxat, ne laxa et soluta essent, et robora. Multorum aliorum judicis eadem interpretatione firmata est. Quinque, Calvinus, Montani, Mollerus, ipsius Tremellii priore narratione. Eam illigur amplector præcepit. Proxime vero Hieronymi versionem probo, eruditus. (Livelus.)

columba haec volatum explicuerit, ut open apud alienos querat, illam ego reti capiam. Pergit columba allegoria.

SECUNDUM AUDITIONEM COETUS EORUM. Iis malis affligam, que in eorum coribus ministratus sum, que in lege traduntur, Deut. 27, 28, que meorum prophetarum ore muntrari vestris in conventibus jussi. Septuaginta: Castigabo illos famâ calamitatis eorum. Id ego efficiam, ut calamitatem suam omnium hominum fabulam esse sentiant, ejusque fama orbem universum impiat.

VERS. 13. — VASTABENTUR, QUA PRAEVARIATI SUNT IN ME. Septuaginta: Miseric sunt, quia impi fuerunt in me. Hebreus ad verbum: Vastitas erit eis, quia infideles fuerunt mihi.

LOCUTI SUNT CONTRA ME MENDACIA. Sævitiae et infirmitates me accusavere; intolerabilem mihi severitatem esse dixerunt, cui nemo satis placeat. De mea aequitate, majestate, ac veritate indigna senserunt. Vitiosos aeroes innuentes, pleno cœtu dixerunt, 5 Reg. 12, 23: Ecce dñs tui, Israel, qui te eduxerunt de terrâ Ægypti.

VERS. 14. — SUPER TRITICUM ET VINUM RUMINABANT; nihil nisi triticum viminumque meditabantur. Cùm in extremis malorum angustiis ad me constringe debent, animis desponderunt, genitum questusque secesserunt. Hebreus: Ob inopiam frumenti et vini formidabant. Vel: Super frumentum et vinum congregabantur, falsos Deos invocaverti, me neglecto. Septuaginta: Super frumento et vino concisi sunt. Sive: Seipsos incederunt, in deorum honore, cum frumento et vino abundant, vel triticum viminumque à diis flagitauerunt. (1)

VERS. 16. — REVERSI SUNT UT ESSENT ABSQUE JUGO. In Ægyptum quodammodo reversi sunt, ad veterem superstitionem redire, aureos vitulos sectari, instar Apid, celeberrimi Ægyptiorum numinis, confatos, infra, 9, et Jerem. 45. Vel: Vetera flagitia cumulaverunt, conatique enim collum jugo meo subfucere in deserto, tum sub Judicibus, deinde sub Jeroboamo; iterum sub Achabo copræ, nec sub Jehu ceterisque deinde regibus desiderunt, quin aut minis, aut prouissis, aut animadversionibus ad officium revocarentur. Septuaginta: Conversi sunt ad inane, vel ad idola.

ARCUS DOLOSUS, qui certo ietu scopum non ferit;

(4) VERS. 15. — LIGAVI. Verbum ἔγαντι ligavimus ut cognatum τὸν designat. Hinc enim τὸν vincula nominamus. Est quidem hæc notio hinc loco convenientissima, ad corroborationem denotandam. Ligamen enim rebus confirmationi est, ut recile Quinque in hunc locum observavit. Itaque non solum brachia ut robustiora sint, sed et alia corporis partes ad majorum earum firmatam sapè vinculis constringuntur. Mercurius in suis in Paginum annotationibus ad hanc radicem hunc locum expones: Ligari, inquit, id est, constrinxat, ne laxa et soluta essent, et robora. Multorum aliorum judicis eadem interpretatione firmata est. Quinque, Calvinus, Montani, Mollerus, ipsius Tremellii priore narratione. Eam illigur amplector præcepit. Proxime vero Hieronymi versionem probo, eruditus. (Livelus.)

vel, qui percūt̄ dirigentem, et vulnerat dominum suum, inquit S. Hieronymus. Septuaginta: *Faci sunt ut arcus extensus.* Thoodoreus contrario sensu: *Arcus non extensus, laxatus, qui neque jaculante defendit, neque hostem hædit.*

CAPUT VIII.

1. In gutture tuo sit tuba quasi aquila super dominum Domini: pro eo quid transgressi sunt fœdus meum, et legem meam prævaricati sunt.

2. Me invocabunt: Deus meus, cognovimus te Israel.

3. Projectis Israel bonum: inimicus persecutur eum.

4. Ipsi regnaverunt, et non ex me: principes extiterunt, et non cognovit: argenteum suum et aurum fecerunt sibi idola, ut interirent.

5. Projectus est vitulus tuus, Samaria: iratus est furor meus in eos: usquequā non poterunt emundari?

6. Quis ex Israel et ipse est: artifex fecit illum, et non est Deus: quoniam in aranearum telas erit vitulus Samariae.

7. Quia ventum seminabunt, et turbinem metent: culmū stans non est in eo, germe non facit farinam: quod et si fecerit, seleni comedent eam.

8. Devoratus est Israel: nunc factus est in nationibus quasi vas immundum.

9. Quia ipsi ascenderunt ad Assur: onager solitarius sibi: Ephraim numerā dederunt amatoribus.

10. Sed et cām mērcē conduxerint nationes, nunc congregabo eos: et quiescent paulisper ab ore regis et principium.

11. Quia multiplicavit Ephraim altaria ad peccandum: facta sunt ei arae in delictum.

12. Scribam et multiplices leges meas, quæ velut aliena computata sunt.

13. Hostias offerent: immolabunt carnes, et comedent: et Dominus non suspicet eos: nunc recordabitur iniurias eorum, et visitabit peccata eorum: ipsi in Egyptum convertentur.

14. Et oblitus est Israel factoris sui, et adificavit delubra: et Judas multiplicavit urbes munitas: et mittat ignem in civitates ejus, et devorabit aedes illius.

COMMENTARIUM.

VERS. 1. — IN CUTURE TUO SIT TUBA QUASI AQUILA SUPER DOMUM DOMINI. Nabuchodonosorem frequentibus prophetarum locis cum aquilā comparari, compertum est, Ezech. 17, 5; Jere. 48, 40. At illum hoc loco aquile nomine significari, non conseo: non enim ipsi Israëlis regnum reverti, populumque cum aureis vituli captivum duxit; sed Salomonas, cuius avaritia et usus appellatione aquile aptissime significantur. *Dominus Domini dicitur Israëlis regnum, quid, tametsi impii et rebellis, Israëlati nunquam non Dei pars essent, illis penitus non abjecti Dei: pater est, filios puniens, quos pro suis habere non desuit.* Malum Hebreum reddere: *È gutture tuo clama quasi aquila adversus dominum Domini. Eadem latina vox,*